

ਨਹਮਯਾਹ

ਨਹਮਯਾਹ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਪੁਰਾਣੇ ਨੇਮ ਦੀਆਂ ਇਤਹਾਸਕ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿਚ ਮਿਲਣ ਵਾਲੀ ਇਸਰਾਏਲ ਦੀ ਆਖਰੀ ਤਸਵੀਰ ਪੇਸ਼ ਕਰਦੀ ਹੈ। ਇਹ ਵਰਣਨ ਕਰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਯਹੂਸਲਮ ਦੀ ਸ਼ਹਿਰਪਨਾਹ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਦਾ ਇਰਾਦਾ ਲੈ ਕੇ ਯਿਰਮਿਯਾਹ ਬਾਬਲ ਤੋਂ ਕਿਵੇਂ ਗਿਆ, ਕਿਵੇਂ ਉਸ ਨੇ ਯਹੋਵਾਹ ਨਾਲ ਯਹੂਦੀਆਂ ਦੇ ਨੇਮ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਉਂ ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਿਚ ਅਗਵਾਈ ਕੀਤੀ ਅਤੇ ਕਿਵੇਂ ਅਜ਼ਰਾ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਰਾ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਕੇ ਸੁਨਾਉਣ ਤੇ ਉਹ ਰੋਏ। ਫਿਰ ਇਹ ਨਹਮਯਾਹ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਨੇਮ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਕੀਤੇ ਗਏ ਅਪਰਾਧਾਂ ਤੋਂ ਤੋਬਾ ਕਰਨ ਲਈ ਆਖਣ ਲਈ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਵਾਪਸ ਆਉਣ ਨਾਲ ਜੁੜਦੀ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਲੋਕਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰਦੇ ਹੋਏ ਜਿਹੜੇ ਬਾਰ-ਬਾਰ ਪਾਪ ਕਰਦੇ ਸਨ ਫਿਰ ਵੀ ਖੁਦਾ ਉਨ੍ਹਾਂ ਉੱਤੇ ਰਹਿਮ ਵਿਖਾਉਂਦਾ ਸੀ, ਇਹ ਕਿਤਾਬ ਪੁਰਾਣੇ ਨੇਮ ਦੇ ਇਤਹਾਸ ਨਾਲ ਢੁਕਦਾ ਨਿਚੋੜ ਦਿੰਦੀ ਹੈ। ਨਾਲੇ ਇਸ ਵਿਚ ਨਵੇਂ ਨੇਮ ਦੇ ਯੁੱਗ ਦੇ ਯਹੂਦੀ ਮਤ ਦੀਆਂ ਖ਼ਾਸ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਦੀ ਜਾਣ-ਪਛਾਣ ਵੀ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਇਕ ਵਿਹਾਰਕ ਪੱਖੋਂ, ਨਹਮਯਾਹ ਨੇ ਪਰਮੇਸ਼ੁਰ ਦਾ ਭੈਅ ਮੰਨਣ ਵਾਲੇ ਲੀਡਰ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕੀਤਾ ਜਿਹੜਾ ਅੱਜ ਵੀ ਹਰ ਯੁੱਗ ਦੇ ਆਗੂਆਂ ਲਈ ਨਮੂਨੇ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਕੰਮ ਕਰਦਾ ਹੈ।

ਨਾਮ ਅਤੇ ਵਰਗੀਕਰਣ

ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਨਾਂਅ ਇਸ ਦੇ ਮੁੱਖ ਪਾਤਰ ਨਹਮਯਾਹ ਦੇ ਨਾਂਅ ਤੇ ਹੈ ਜਿਸ ਦੇ ਨਾਮ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ‘‘ਜਿਸ ਨੂੰ ਖੁਦਾ ਨੇ ਤਸੱਲੀ ਦਿੱਤੀ ਹੈ।’’ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ (ਅਤੇ ਪੰਜਾਬੀ - ਅਨੁਵਾਦਕ) ਦੇ ਨੇਮ ਵਿਚ ਇਸ ਨੂੰ ਇਤਹਾਸ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਵਰਗੀਕ੍ਰਿਤ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਇਬਰਾਨੀ ਬਾਈਬਲ ਵਿਚ ਇਹ ਲੇਖਾਂ (ਕੇਬੁਬੀਬ) ਵਿਚ ਮਿਲਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਇਬਰਾਨੀ ਬਾਈਬਲ ਵਿਚ ਨਹਮਯਾਹ ਨੂੰ ਅਜ਼ਰਾ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਭਾਗ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਸੰਭਵ ਹੈ ਕਿ ਅਜ਼ਰਾ ਅਤੇ ਨਹਮਯਾਹ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਮੂਲ ਵਿਚ ਇੱਕੋ ਹੀ ਕਿਤਾਬ ਹੋਣ ਜਿਸ ਨੂੰ ‘‘ਦੋ ਵੱਖੋ-ਵੱਖ ਹਿੱਸਿਆਂ ਵਿਚ ਵੰਡਿਆ ਗਿਆ ਜੋ ਅੱਜ ਜ਼ਿਆਦਾਤਰ ਅੰਗ੍ਰੇਜ਼ੀ ਬਾਈਬਲਾਂ ਵਿਚ ਬਾਅਦ ਦੇ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚੋਂ ਮਿਲਦੀਆਂ ਹਨ।’’ ਪਰ ਇਹ ਦੋਵੇਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਆਪੋ ਵਿਚ ਐਨੀਆਂ ਕੁ ਫ਼ਰਕ ਹਨ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਕ ਦੂਜੇ ਤੋਂ ਅੱਡ ਲਿਖਿਆ ਗਿਆ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਪਹਿਲਾਂ ਉਹ ਵੱਖੋ ਵੱਖ ਲਿਖੀਆਂ ਗਈਆਂ ਅਤੇ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਮਿਲਾ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ, ਅਤੇ ਫੇਰ ਅੱਡ ਕਰ ਦਿੱਤੀਆਂ ਗਈਆਂ।

ਲੇਖਕ ਅਤੇ ਮਿਤੀ

ਨਹਮਯਾਹ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਨਹਮਯਾਹ ਦੇ ਅਨੁਭਵਾਂ ਨੂੰ ਉੱਤਮ ਪੁਰਖ ਵਿਚ (1: 1-7: 5; 12: 27-43; 13: 4-31 ਵਿਚ ‘‘ਨਹਮਯਾਹ ਦੀ ਆਤਮਕਥਾ’’); ਵੱਖੋ ਵੱਖ ਸੂਚੀਆਂ (7: 6-64; 10: 1-27; 11: 1-36; 12: 1-26) ਅਤੇ ਗਿਣਤੀਆਂ (7: 65-73); ਉੱਤਮ ਪੁਰਖ ਵਿਚ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀਆਂ ਕੁਝ ਘਟਨਾਵਾਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਅੱਨਯ ਪੁਰਖ ਵਿਚ ਹੈ। ਜ਼ਾਹਿਰ ਤੌਰ ਤੇ ਨਹਮਯਾਹ ਆਪਣੀ ਆਤਮਕਥਾ ਦਾ ਲੇਖਕ ਸੀ ਪਰ ਇਹ ਪੱਕਾ ਨਹੀਂ ਹੈ ਕਿ ਪੂਰੀ ਕਿਤਾਬ ਓਸੇ ਨੇ ਲਿਖੀ ਜਾਂ ਨਹੀਂ।

ਅਜ਼ਰਾ ਅਤੇ ਨਹਮਯਾਹ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੇ ਲੇਖਕ ਦੇ ਸਵਾਲ ਨੂੰ ਐੱਫ਼. ਚਾਰਲਸ ਫੈਂਸ਼ਮ ਨੇ ਇਸ ਵਿਸ਼ੇ ਦੇ ਤਿੰਨ ਹੋਰ ਵਿਚਾਰਾਂ ਨਾਲ ਵਿਖਾਇਆ ਹੈ।²

1. ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜ਼ਰਾ ਅਤੇ ਨਹਮਯਾਹ ਅਤੇ 1 ਅਤੇ 2 ਇਤਹਾਸ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦਾ ਲੇਖਕ ਅਜ਼ਰਾ ਹੀ ਹੋਵੇ। ਇਹ ਯਹੂਦੀ ਪਰੰਪਰਾ ਬਾਬਲ ਦੇ ਟਾਲਮੁਡ ਵਿਚ ਮਿਲਦੀ ਹੈ।³

2. ਇਕ ਹੋਰ ਵਿਚਾਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਜ਼ਰਾ ਅਤੇ ਨਹਮਯਾਹ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਲਈ ਦੋਵੇਂ ਵੱਖੋਂ ਵੱਖ ਤੌਰ ਤੇ ਜ਼ਿੰਮੇਵਾਰ ਸਨ। ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਮਤ ਦੋਹਾਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੀਆਂ ਵੱਖੋਂ ਵੱਖ ਸ਼ੈਲੀਆਂ ਤੋਂ ਮਿਲਦਾ ਹੈ।

3. ਇਕ ਹੋਰ ਵਿਚਾਰ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਅਜ਼ਰਾ ਅਤੇ ਨਹਮਯਾਹ ਦਾ ਅੰਤਮ ਸੰਪਾਦਕ ਇਕ “ਇਤਹਾਸਕਾਰ” ਸੀ। “ਅਜ਼ਰਾ ਦੀ ਆਤਮਕਥਾ” ਅਤੇ “ਨਹਮਯਾਹ ਦੀ ਆਤਮਕਥਾ” ਨਾਮਕ ਵਿਭਾਗ ਉੱਤਮ ਪੁਰਖ ਵਿਚ ਹਨ; ਇਹ ਤੱਥ ਸੰਪਾਦਨ ਦੇ ਪ੍ਰਮਾਣ ਵਜੋਂ ਦਿੱਤਾ ਜਾ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਕੁਝ ਹਵਾਲੇ ਅੱਠਵੇਂ ਪੁਰਖ ਵਿਚ ਹਨ। ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਅਜ਼ਰਾ ਅਤੇ ਨਹਮਯਾਹ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਵਾਂ ਵਾਲੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਲਿਖੇ, ਪਰ ਅਜ਼ਰਾ ਅਤੇ ਨਹਮਯਾਹ ਦਾ ਅੰਤਮ ਸੰਪਾਦਕ ਉਹੀ ਵਿਅਕਤੀ ਸੀ ਜਿਸ ਨੇ 1 ਅਤੇ 2 ਇਤਹਾਸ ਲਿਖਿਆ। ਇਸ ਤੋਂ 1 ਅਤੇ 2 ਇਤਹਾਸ ਅਤੇ ਦੂਜੀਆਂ ਦੋ ਕਿਤਾਬਾਂ ਵਿਚਲੀਆਂ ਸਮਾਨਤਾਵਾਂ ਦੀ ਸਮਝ ਆ ਜਾਵੇਗੀ, ਪਰ ਇਸ ਨਾਲ ਆਪੋ ਆਪਣੀ ਸਮੱਗਰੀ ਲਿਖਣ ਦਾ ਸਿਹਰਾ ਅਜ਼ਰਾ ਅਤੇ ਨਹਮਯਾਹ ਨੂੰ ਜਾਵੇਗਾ। ਫੈਂਸ਼ਮ ਨੇ ਇਸ ਤੀਜੇ ਵਿਚਾਰ ਦਾ ਪੱਖ ਲਿਆ।⁴

ਹੋਰਨਾਂ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਦੇ ਉਲਟ ਕਈਆਂ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੈ ਕਿ ਨਹਮਯਾਹ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਨਹਮਯਾਹ ਦੇ ਜੀਉਂਦੇ ਜੀ ਨਹੀਂ ਲਿਖੀ ਗਈ। ਐਡਵਰਡ ਜੇ. ਯੰਗ ਨੇ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਸਮਰਥਨ ਲਈ ਦਿੱਤੀਆਂ ਜਾਣ ਵਾਲੀਆਂ ਤਿੰਨ ਦਲੀਲਾਂ ਦਾ ਜਵਾਬ ਦਿੱਤਾ:

ਦਲੀਲ ਇਕ। ਨਹਮਯਾਹ 12: 11, 12 ਵਿਚ “ਯੱਦੂਆ” ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਹੈ। ਜੋਸੇਫ਼ਸ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਯੱਦੂਆ 351 ਤੋਂ 331 ਈ.ਪੂ. ਤਕ ਭਾਵ ਨਹਮਯਾਹ ਦੇ ਬਹੁਤ ਦੇਰ ਬਾਅਦ, ਯਹੂਦੀਆਂ ਦਾ ਮਹਾਯਾਜਕ ਸੀ। ਉਸ ਨੇ ਦਾਅਵਾ ਕੀਤਾ ਕਿ ਸਿਕੰਦਰ ਮਹਾਨ ਯੱਦੂਆ ਦੀ ਸੇਵਕਾਈ ਦੇ ਅੰਤ ਦੇ ਨੇੜੇ ਯਹੂਸਲਮ ਵਿਚ ਦਾਖਲ ਹੋਇਆ।⁵ ਇਸ ਵਿਚਾਰ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ ਨਹਮਯਾਹ ਨੇ ਯੱਦੂਆ ਬਾਰੇ ਇਸ ਕਰਕੇ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਯੱਦੂਆ ਉਸ ਦੇ ਮਰਨ ਦੇ ਬਹੁਤ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਹੋਇਆ। ਇਸ ਦਲੀਲ ਦਾ ਇਕ ਜਵਾਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਯੱਦੂਆ ਦਾ ਹਵਾਲਾ ਯਾਜਕਾਂ ਅਤੇ ਲੇਵੀਆਂ ਦੀ ਇਕ ਸੂਚੀ ਵਿਚ ਮਿਲਦਾ ਹੈ ਜਿਹੜੀ ਲਿਖਤ ਵਿਚ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਜੋੜੀ ਗਈ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਪਰ ਇਹ ਮੰਨ ਲੈਣਾ ਬੇਲੋੜਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸ ਹਵਾਲੇ ਨੂੰ ਜੋੜਿਆ ਗਿਆ ਸੀ ਕਿਉਂ ਜੋ ਨਹਮਯਾਹ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਯੱਦੂਆ ਨੂੰ ਮਹਾਯਾਜਕ ਨਹੀਂ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ। ਇਹ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਨਹਮਯਾਹ ਦੀ ਉਮਰ ਐਨੀ ਸੀ ਕਿ ਉਹ ਆਪਣੀ ਜਵਾਨੀ ਵਿਚ ਅਲਯਾਸ਼ੀਬ ਦੇ ਪੜ੍ਹਪੌਤੇ ਯੱਦੂਆ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਸੀ। (ਨਹਮਯਾਹ 13:28 ਵਿਚ ਅਲਯਾਸ਼ੀਬ ਦੇ ਪੋਤੇ ਦੇ ਵਿਆਹੇ ਹੋਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ।) ਜਵਾਨ ਯਾਜਕ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨਹਮਯਾਹ ਜਿਸ ਯੱਦੂਆ ਨੂੰ ਜਾਣਦਾ ਸੀ, ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਉਹ ਉਹੀ ਮਹਾਯਾਜਕ ਹੋਵੇ ਜਿਸ ਬਾਰੇ ਜੋਸੇਫ਼ਸ ਨੇ ਲਿਖਿਆ।

ਦਲੀਲ ਦੋ। ਨਹਮਯਾਹ 12:22 “ਦਾਰਾ ਫ਼ਾਰਸੀ” ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਉਹਦਾ ਸਬੰਧ ਯੱਦੂਆ ਨਾਲ ਹੈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਉਸ ਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਦਾਰਾ ਤੀਜਾ ਕੋਡੋਮੈਨਸ ਕਰਕੇ ਜਾਣਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ (336-331 ਈ.ਪੂ.)। ਜੇ ਇਹ ਪਛਾਣ ਸਹੀ ਹੈ ਤਾਂ ਨਹਮਯਾਹ ਜਿਹੜਾ ਕਿ 336 ਈ.ਪੂ. ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਇਆ ਅਤੇ ਮਰ ਗਿਆ, ਨੇ ਉਸ ਬਾਰੇ ਨਹੀਂ ਲਿਖਿਆ ਹੋਵੇਗਾ। ਇਸ ਦਲੀਲ ਦਾ ਇਕ ਜਵਾਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਜੇ ਉਹ ਯੱਦੂਆ ਜਿਸ ਦਾ ਜ਼ਿਕਰ ਨਹਮਯਾਹ ਨੇ ਕੀਤਾ ਉਸ ਦੀ ਕਿਤਾਬ

ਲਿਖੇ ਜਾਣ ਦੇ ਵੇਲੇ ਜਵਾਨ ਸੀ, ਤਾਂ “ਦਾਰਾ ਫ਼ਾਰਸੀ” ਦੀ ਅਭਿਵਿਅਕਤੀ ਦਾਰਾ ਦੂਜੇ ਨੋਬਸ ਲਈ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ ਜਿਸ ਦੀ ਹਕੂਮਤ 423 ਤੋਂ 404 ਈ.ਪੂ. ਤਕ ਨਹਮਯਾਹ ਦੇ ਜੀਵਨਕਾਲ ਵਿਚ ਰਹੀ।

ਦਲੀਲ ਤਿੰਨ। ਨਹਮਯਾਹ 12:26 ਅਤੇ 47 “ਨਹਮਯਾਹ ਦੇ ਦਿਨਾਂ” ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਵਾਕ ਅੰਸ਼ ਦਾ ਅਰਥ ਪਿਛਲੇ ਕਿਸੇ ਸਮੇਂ ਲਈ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਕਰਕੇ ਲੇਖਕ ਨਹਮਯਾਹ ਨਹੀਂ ਹੋਵੇਗਾ ਕਿਉਂਕਿ ਉਸ ਨੇ ਨਹਮਯਾਹ ਦੇ ਆਪਣੇ ਤੋਂ ਬਹੁਤ ਪਹਿਲਾਂ ਹੋਣ ਦੀ ਗੱਲ ਕੀਤੀ। ਜਵਾਬ ਵਿਚ ਕੋਈ ਕਹਿ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ “ਨਹਮਯਾਹ ਦੇ ਦਿਨਾਂ” ਵਾਕ ਅੰਸ਼ ਦੀ ਵਰਤੋਂ “ਯੋਯਾਕੀਮ ਦੇ ਦਿਨਾਂ” (12:26) ਅਤੇ “ਜ਼ਰੁਬਾਬਲ ਦੇ ਦਿਨਾਂ” (12:47) ਨਾਲ ਜੋੜਨ ਲਈ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਾਕ ਅੰਸ਼ਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੂਜਿਆਂ ਲਈ ਕੀਤੀ ਗਈ, ਇਸ ਕਰਕੇ ਇਹ ਮੰਨਣਾ ਤਰਕਸੰਗਤ ਹੈ ਕਿ ਨਹਮਯਾਹ ਨੇ ਆਪਣੇ ਹੀ ਸਮੇਂ ਦੀ ਗੱਲ ਕਰਨ ਲਈ ਮਿਲਦੀ ਜੁਲਦੀ ਅਭਿਵਿਅਕਤੀ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ ਹੋਵੇਗੀ।⁶

ਕਈਆਂ ਲਈ, ਲੇਖਕ ਦਾ ਸਵਾਲ ਸ਼ੁਰੂਆਤੀ ਸ਼ਬਦਾਂ “ਹਕਲਯਾਹ ਦੇ ਪੁੱਤਰ ਨਹਮਯਾਹ ਦੀਆਂ ਗੱਲਾਂ” (1:1) ਨਾਲ ਹੱਲ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਮੰਨਣਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਮਤਲਬ ਇਹ ਹੈ ਕਿ ਨਹਮਯਾਹ ਨੇ ਪੂਰੀ ਕਿਤਾਬ ਲਿਖੀ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਇਹ ਸਮਝ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਦਾ ਅਰਥ ਸਿਰਫ਼ ਉਹੀ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ ਜੋ ਇਸ ਦੇ ਅੱਗੇ ਭਾਵ 1:1-7:5 ਵਿਚ ਨਹਮਯਾਹ ਦਾ ਉੱਤਮ ਪੁਰਖ ‘ਚ ਵਰਣਨ ਹੈ ਨਾ ਕਿ ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਉਹ ਭਾਗ ਜਿਹੜੇ ਅੱਠਵੇਂ ਪੁਰਖ ਵਿਚ ਹਨ। ਫਿਰ ਵੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਬਣੀ ਰਹਿੰਦੀ ਹੈ ਕਿ ਪੂਰੀ ਕਿਤਾਬ ਨਹਮਯਾਹ ਵੱਲੋਂ ਲਿਖੀ ਗਈ ਸੀ। ਆਰ. ਕੇ. ਹੈਰਿਸਨ ਦੇ ਅਨੁਸਾਰ, “ਸਭ ਤੋਂ ਘੱਟ ਮੁਸ਼ਕਿਲ ਉਦੋਂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਜਦੋਂ ਇਹ ਮੰਨ ਲਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜ਼ਰਾ ਅਤੇ ਨਹਮਯਾਹ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਨਾਂ ਤੇ ਇਹ ਕਿਤਾਬਾਂ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹੀ ਲਿਖੀਆਂ।”⁷

ਨਹਮਯਾਹ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਲਿਖੇ ਜਾਣ ਦਾ ਸਮਾਂ ਸੁਭਾਵਿਕ ਤੌਰ ਤੇ ਲੇਖਕ ਦੇ ਸਵਾਲ ਤੇ ਨਿਰਭਰ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਨਹਮਯਾਹ ਦੇ ਯਹੂਸ਼ਲਮ ਵਿਚ ਦੂਜੀ ਵਾਰ ਜਾਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਨਹੀਂ ਲਿਖੀ ਗਈ ਹੋ ਸਕਦੀ ਹੈ, ਜੋ ਕਿ 432 ਈ.ਪੂ. ਦੇ ਨੇੜੇ ਤੇੜੇ ਹੋਇਆ।

ਜੇ 1 ਅਤੇ 2 ਇਤਹਾਸ ਦਾ ਲੇਖਕ ਅਜ਼ਰਾ ਅਤੇ ਨਹਮਯਾਹ ਦੀਆਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਦਾ ਸੰਪਾਦਕ ਵੀ ਸੀ ਤਾਂ ਇਕੱਠੀ ਕਿਤਾਬ ਲਗਭਗ 400 ਈ.ਪੂ. ਦੇ ਨੇੜੇ ਤੇੜੇ ਲਿਖੀ ਗਈ ਹੋਵੇਗੀ।

ਜੇ ਅਜ਼ਰਾ ਅਤੇ ਨਹਮਯਾਹ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਸੰਪਾਦਨ ਇੱਕੋ ਵਿਅਕਤੀ ਨੇ ਕੀਤਾ ਤਾਂ ਤਿੰਨ ਸੰਭਾਵਨਾਵਾਂ ਪੱਕੀਆਂ ਹੋ ਸਕਦੀਆਂ ਹਨ:

1. ਉਸਨੇ ਅਜ਼ਰਾ ਅਤੇ ਨਹਮਯਾਹ ਦੀਆਂ ਆਤਮਕਥਾਵਾਂ ਸਣੇ ਹੋਰ ਕਈ ਸਰੋਤਾਂ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਕੀਤੀ।

2. ਉਸਨੇ ਪੰਜਵੀਂ ਸਦੀ ਈ.ਪੂ. ਦੇ ਦੂਜੇ ਅੱਧ ਵਿਚ ਯਹੂਦਾਹ ਦੇ ਇਤਹਾਸ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਬਾਅਦ ਵਿਚ ਲਿਖਿਆ।

3. ਉਸ ਦੀ ਦਿਲਚਸਪੀ ਜਾਂ ਚਿੰਤਾ ਕਈ ਗੱਲਾਂ ਵਿਚ ਸੀ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਵਿਚ (ੳ) ਖੁਦਾ ਵੱਲੋਂ ਯਹੂਦੀਆਂ ਦੇ ਵਿਰੁੱਧ ਫ਼ੈਸਲਾ ਦੇਣਾ ਜਿਵੇਂ ਕਿ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਸਬੰਧਿਤ ਫ਼ਾਰਸੀ ਰਾਜਿਆਂ ਦੇ ਸੁਖਾਵੇਂ ਫੈਸਲਿਆਂ ਵਿਚ ਵਿਖਾਇਆ ਗਿਆ; (ਅ) ਖੁਦਾ ਦੀ ਸ਼ਹੂਰ; (ੲ) ਬੰਦਗੀ, ਹੈਕਲ, ਲੇਵੀ ਅਤੇ ਯਾਜਕਾਈ; (ਸ) ਦੂਜੇ ਲੋਕਾਂ ਨਾਲ ਭਿੱਟਣ ਵਾਲੇ ਮੇਲ ਜੋਲ ਤੋਂ ਬਚਣਾ; (ਹ) ਯਹੂਸ਼ਲਮ; (ਕ) ਸੱਬਤ; ਅਤੇ (ਖ) ਨੇਮ।

ਇਤਹਾਸਕ ਪਿਛੋਕੜ

ਅਸੀਰੀ ਤੋਂ ਪਹਿਲੀ ਵਾਪਸੀ ਲਗਭਗ 538 ਈ.ਪੂ. ਵਿਚ ਹੋਈ ਅਤੇ ਇਹ ਜ਼ਰੁਬਾਬਲ

ਅਤੇ/ਜਾਂ ਸ਼ੇਸ਼ਬੱਸਰ ਦੀ ਅਗਵਾਈ ਵਿਚ ਹੋਈ (ਅਜ਼ਰਾ 1:1-2:70)। ਇਸ ਸਮੇਂ ਯਹੂਦੀਆਂ ਦਾ ਸਭ ਤੋਂ ਵੱਡਾ ਕੰਮ ਯਰੂਸ਼ਲਮ ਵਿਚ ਇਕ ਹੋਰ ਹੈਕਲ ਬਣਾਉਣਾ ਸੀ। ਇਹ ਪ੍ਰੋਜੈਕਟ ਲਗਭਗ 516 ਈ.ਪੂ. ਵਿਚ ਪੂਰਾ ਹੋਇਆ।

ਦੂਜੀ ਵਾਪਸੀ ਲਗਭਗ 458 ਈ.ਪੂ. ਵਿਚ ਅਜ਼ਰਾ ਦੀ ਵਾਪਸੀ ਦੱਸੀ ਗਈ ਹੈ (ਅਜ਼ਰਾ 7:1-8:32)। ਅਜ਼ਰਾ ਦਾ ਮਕਸਦ ਸ਼ੁਰੂ ਨੂੰ ਸਿਖਾਉਣਾ ਅਤੇ ਲਾਗੂ ਕਰਾਉਣਾ ਸੀ। ਉਸ ਕੰਮ ਦੇ ਹਿੱਸੇ ਵਜੋਂ ਉਸਨੇ ਸੁਧਾਰ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੇ। ਪਰ ਸਾਫ਼ ਹੈ ਕਿ ਯਹੂਦੀ ਆਪਣੇ ਧਰਮ ਦੇ ਵਫ਼ਾਦਾਰ ਨਹੀਂ ਰਹੇ ਜਾਂ ਅਜ਼ਰਾ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਮੰਨਦੇ ਨਹੀਂ ਰਹੇ।

ਅਗਲੇ ਸਾਲਾਂ ਵਿਚ ਵਾਪਸ ਆ ਕੇ ਅਤੇ ਯਹੂਦਾਹ ਵਿਚ ਵੱਸ ਗਏ ਯਹੂਦੀ ਫ਼ਾਰਸੀ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਮਤਹਿਤ ਅਜੇ ਵੀ ਗੁਲਾਮ ਸਨ। ਉਹ ਗ਼ਰੀਬ, ਘੱਟ ਗਿਣਤੀ, ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਮਾਯੂਸ ਹੁੰਦੇ ਸਨ। ਇਸ ਤੋਂ ਵੀ ਵੱਧ, ਨਹਮਯਾਹ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਅਰੱਖਿਅਤ ਦੱਸਦੀ ਹੈ। ਖ਼ਾਸਕਰ ਜਦ ਯਰੂਸ਼ਲਮ ਦੀ ਸ਼ਹਿਰਪਨਾਹ ਅਜੇ ਟੁੱਟੀ ਹੋਈ ਸੀ ਤਾਂ ਸ਼ਹਿਰ ਕਿਸੇ ਵੀ ਫ਼ੌਜ ਜਾਂ ਹਮਲਾਵਰਾਂ ਦਾ ਅਸਾਨੀ ਨਾਲ ਸ਼ਿਕਾਰ ਹੋ ਸਕਦਾ ਸੀ।

ਨਹਮਯਾਹ ਫ਼ਾਰਸ ਦੇ “ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਸਾਕੀ” ਸੀ (1:11), ਜੋ ਕਿ ਮਹੱਤਵ ਅਤੇ ਆਦਰ ਵਾਲਾ ਰੁਤਬਾ ਸੀ। ਉਹ ਫ਼ਾਰਸੀ ਹਕੂਮਤ ਦੀਆਂ ਰਾਜਧਾਨੀਆਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ, ਸੂਸਨ ਵਿਚ ਰਹਿੰਦਾ ਸੀ। ਯਹੂਦੀਆਂ ਅਤੇ ਯਰੂਸ਼ਲਮ ਦੀ ਸ਼ਹਿਰਪਨਾਹ ਦੀ ਮਾੜੀ ਹਾਲਤ ਦੀ ਖ਼ਬਰ ਸੁਣ ਕੇ ਉਸ ਨੇ ਜਾ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਮਦਦ ਕਰਨ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਮੰਗੀ। ਉਸ ਦੀ ਬੇਨਤੀ ਤੇ ਰਾਜੇ ਨੇ ਉਸ ਨੂੰ 445 ਈ.ਪੂ. ਦੇ ਲਗਭਗ ਯਰੂਸ਼ਲਮ ਨੂੰ ਵਾਪਸ ਜਾਣ ਦੀ ਇਜਾਜ਼ਤ ਦੇ ਦਿੱਤੀ। ਉਸ ਸਮੇਂ ਫ਼ਾਰਸੀ ਹਕੂਮਤ ਦੇ ਰਾਜੇ ਦੇ ਇਖ਼ਤਿਆਰ ਨਾਲ ਉਹ ਦੇਸ਼ ਦਾ ਹਾਕਮ ਬਣ ਗਿਆ (10:1)।

ਕਿਤਾਬ ਦੱਸਦੀ ਹੈ ਕਿ ਨਹਮਯਾਹ ਨੇ ਯਰੂਸ਼ਲਮ ਦੀ ਸ਼ਹਿਰਪਨਾਹ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣਾ ਅਤੇ ਨੇਮ ਨੂੰ ਨਵਿਆਉਣ ਦੇ ਦੋ ਕੰਮ ਕਿਵੇਂ ਪੂਰੇ ਕੀਤੇ। 433 ਈ.ਪੂ. ਦੇ ਲਗਭਗ ਨਹਮਯਾਹ ਥੋੜ੍ਹੀ ਦੇਰ ਲਈ ਫ਼ਾਰਸੀ ਰਾਜੇ ਕੋਲ ਵਾਪਸ ਚਲਿਆ ਗਿਆ। ਜਦ ਉਹ ਯਹੂਦਾਹ ਵਿਚ ਵਾਪਸ ਆਇਆ ਤਾਂ ਉਸ ਨੇ ਵੇਖਿਆ ਕਿ ਸ਼ੁਰੂ ਦਾ ਬੜੀ ਬੁਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਉਲੰਘਣ ਕੀਤਾ ਜਾ ਰਿਹਾ ਸੀ (13:6, 7)। ਕਿਤਾਬ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਿਨਾਂ ਵਿਚ ਉਸ ਵੱਲੋਂ ਕੀਤੇ ਗਏ ਸੁਧਾਰਾਂ ਦੇ ਰਿਕਾਰਡ ਨਾਲ ਖ਼ਤਮ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਨਹਮਯਾਹ ਵਿਚ ਵਿਖਾਈ ਗਈ ਹਾਲਤ ਯਹੂਦਾਹ ਦੇ ਪਾਪਾਂ ਨਾਲ ਬਹੁਤਾ ਮੇਲ ਖਾਂਦੀ ਹੈ ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਲਈ ਮਲਾਕੀ ਵਿਚ ਝਿੜਕਿਆ ਗਿਆ ਹੈ।

ਕਈ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ, ਨਹਮਯਾਹ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਯਿਸੂ ਦੇ ਸਮੇਂ ਯਹੂਦੀਆਂ ਦੀਆਂ ਦਿਲਚਸਪੀਆਂ ਅਤੇ ਚਿੰਤਾਵਾਂ ਬਾਰੇ ਦੱਸਦੀ ਹੈ। ਉਦਾਹਰਣ ਲਈ ਕਿਤਾਬ ਸੱਬਤ ਨੂੰ ਮਨਾਉਣ, ਦਸਵੰਧ ਦੇਣ ਅਤੇ ਬਾਹਰੀ ਲੋਕਾਂ ਤੋਂ ਅੱਡ ਰਹਿਣ ਦੀ ਵੱਡੀ ਚਿੰਤਾ ਨੂੰ ਵਿਖਾਉਂਦੀ ਹੈ।

ਵਿਅਕਤੀ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿਚ ਨਹਮਯਾਹ

ਇਸ ਵਿਚ ਕੋਈ ਸ਼ੱਕ ਨਹੀਂ ਕਿ ਨਹਮਯਾਹ ਪੁਰਾਣੇ ਨੇਮ ਦੇ ਸ਼ਾਨਦਾਰ ਪਾਤਰਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਇਕ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਜ਼ਬਰਦਸਤ ਸ਼ਖ਼ਸੀਅਤ ਭਾਵ ਖ਼ੁਦਾ ਲਈ ਉਹਦੇ ਜਨੂੰਨ, ਖ਼ੁਦਾ ਦੇ ਲੋਕਾਂ ਲਈ ਉਹਦੇ ਪਿਆਰ ਅਤੇ ਖ਼ੁਦਾ ਵੱਲੋਂ ਦਿੱਤੇ ਗਏ ਉਸ ਦੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਨ ਦੀ ਉਸਦੀ ਲਗਨ ਅਤੇ ਇਰਾਦੇ ਨੂੰ ਆਮ ਤੌਰ ਤੇ ਸਲਾਹਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਉਸ ਦੀ ਵਿਹਾਰਕ ਸਮਝ, ਉਸ ਦੇ ਸੰਗਠਨਾਤਮਕ ਹੁਨਰ ਅਤੇ ਵਿਰੋਧ ਦਾ ਸਾਹਮਣਾ ਕਰਨ ਵਿਚ ਉਸ ਦੀ ਬਹਾਦਰੀ ਲਈ ਵੀ ਉਹਦੀ ਤਾਰੀਫ਼ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਨਹਮਯਾਹ ਖ਼ੁਦਾ ਦੀ ਯੋਜਨਾ ਵਿਚ ਆਪਣੀ ਭੂਮਿਕਾ ਨਿਭਾਉਣ ਲਈ ਸਮਰਪਤ, ਗੁਣੀ ਅਤੇ ਨਿਰਾਲੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਯੋਗ ਸੀ।

ਉਦੇਸ਼

ਨਹਮਯਾਹ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਇਤਹਾਸਕ, ਥਿਓਲੋਜਿਕਲ, ਧਰਮਸ਼ਾਸਤਰੀ ਅਤੇ ਵਿਹਾਰਕ ਉਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰਦੀ ਹੈ।

ਇਤਹਾਸਕ। ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਇਕ ਅਹਿਮ ਮਕਸਦ ਯਹੂਸ਼ਲਮ ਦੀ ਦੁਬਾਰਾ ਤੋਂ ਕਿਲ੍ਹਾਬੰਦੀ ਦਾ ਇਤਹਾਸ ਅਤੇ ਇਸਰਾਏਲ ਦੀ ਬਹਾਲੀ ਵਿਚ ਸ਼ਾਮਿਲ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕਾਂ ਦੇ ਨਾਂਅ ਆਉਣ ਵਾਲੀਆਂ ਪੁਸਤਕਾਂ ਲਈ ਦਰਜ ਕਰਨਾ ਸੀ।

ਥਿਓਲੋਜਿਕਲ। ਇਕ ਹੋਰ ਮਕਸਦ ਇਹ ਵਿਖਾਉਣਾ ਸੀ ਕਿ ਇਸਰਾਏਲੀ ਉਸ ਨੇਮ ਦੇ ਸਬੰਧ ਕਰਕੇ ਜਿਹੜਾ ਸੀਨੇ ਪਹਾੜ ਉੱਤੇ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਗਿਆ ਸੀ, ਉਹ ਅਜੇ ਵੀ ਖ਼ੁਦਾ ਦੀ ਚੁਣੀ ਹੋਈ ਕੌਮ, ਉਸ ਦੀ ਪਰਜਾ ਸਨ। ਇਸ ਨੇਮ ਨੂੰ ਨਹਮਯਾਹ ਦੇ ਸਮੇਂ ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਉਂ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਗਿਆ। ਇਹ ਕਿਤਾਬ ਪੜ੍ਹਨ ਵਾਲੇ ਯਹੂਦੀਆਂ ਨੂੰ ਉਸ ਨੇਮ ਅਤੇ ਇਸ ਵਿਚ ਇਸਰਾਏਲੀਆਂ ਦੀ ਹਿੱਸੇਦਾਰੀ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਵਾਉਣ ਨਾਲ ਸਕੂਨ ਮਿਲਦਾ ਹੋਵੇਗਾ (ਨਹਮਯਾਹ ਦੇ ਨਾਂਅ ਦੇ ਅਰਥ ਦੇ ਮੁਤਾਬਕ)। ਇਸ ਤੋਂ ਇਲਾਵਾ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਦਰਜ ਨਹਮਯਾਹ ਦੇ ਕੰਮਾਂ ਨਾਲ ਯਹੂਦੀਆਂ ਨੂੰ ਨੇਮ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦੀ ਦਿਲੇਰੀ ਮਿਲਦੀ ਹੋਵੇਗੀ।

ਵਿਹਾਰਕ। ਨਹਮਯਾਹ ਦੇ ਸੁਧਾਰਾਂ ਨਾਲ ਯਹੂਦੀਆਂ ਨੂੰ ਯਾਦ ਕਰਵਾਇਆ ਗਿਆ ਕਿ ਬੇਦੀਨੀ ਦੀ ਸੰਭਾਵਨਾ ਸਦਾ ਤੋਂ ਸੀ (ਵੇਖੋ 13: 1-31), ਚੌਕਸੀ ਜ਼ਰੂਰੀ ਸੀ ਅਤੇ ਖ਼ੁਦਾ ਦੇ ਸੱਚੇ ਧਰਮ ਦੀ ਬਹਾਲੀ ਲਗਾਤਾਰ ਬਣੀ ਰਹਿਣ ਵਾਲੀ ਚੁਣੌਤੀ ਸੀ।

ਪੁਰਾਣੇ ਨੇਮ ਵਿਚ ਦਰਜ ਇਸਰਾਏਲ ਦੇ ਇਤਹਾਸ ਦਾ ਇਹ ਆਖ਼ਰੀ ਹਿੱਸਾ ਫੇਰ ਤੋਂ ਤਸਦੀਕ ਕਰਦਾ ਹੈ ਕਿ ਇਸਰਾਏਲੀਆਂ ਨੇ ਨੇਮ ਨੂੰ ਪੂਰੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾਲ ਕਦੇ ਵੀ ਨਹੀਂ ਮੰਨਿਆ। ਕਿਤਾਬ ਦੇ ਪਹਿਲੇ ਪਾਠਾਂ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਨੇਮ ਦੇ ਆਉਣ ਦੀ ਉਮੀਦ ਸੀ (ਵੇਖੋ ਯਿਰਮਿਯਾਹ 31: 31-34)।

ਜ਼ੋਰ

ਨਹਮਯਾਹ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਦਾ ਮੁੱਖ ਫੋਕਸ ਦੋ ਮਹੱਤਵਪੂਰਨ ਘਟਨਾਵਾਂ ਹਨ। ਅਧਿਆਇ 1 ਤੋਂ 7, 445 ਈ.ਪੂ. ਵਿਚ ਨਹਮਯਾਹ ਦੇ ਪਹੁੰਚਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਅਰਤਹਸ਼ਸਤਾ ਪਹਿਲੇ ਦੇ ਵੀਹਵੇਂ ਸਾਲ ਵਿਚ ਯਹੂਸ਼ਲਮ ਦੀ ਸ਼ਹਿਰਪਨਾਹ ਨੂੰ ਫੇਰ ਤੋਂ ਬਣਾਉਣ ਬਾਰੇ ਹਨ (1: 1)। ਅਧਿਆਇ 8 ਤੋਂ 13 ਵਿਚ ਕੀਤੇ ਜਾਣ ਵਾਲੇ ਧਾਰਮਿਕ ਸੁਧਾਰਾਂ ਸਣੇ ਯਹੂਦੀਆਂ ਦੇ ਖ਼ੁਦਾ ਨਾਲ ਆਪਣੇ ਨੇਮ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਉਂ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦਾ ਵਰਣਨ ਹੈ। ਜਿਵੇਂ ਅਜ਼ਰਾ ਦੀ ਕਿਤਾਬ ਵਿਚ ਹੈਕਲ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਨਾਲ ਧਾਰਮਿਕ ਬੇਦਾਰੀ ਵਿਚ ਮਦਦ ਮਿਲੀ ਉਵੇਂ ਹੀ ਨਹਮਯਾਹ ਵਿਚ ਸ਼ਹਿਰਪਨਾਹ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਨਾਲ ਨੇਮ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਉਂ ਬੰਨ੍ਹਣ ਵਿਚ ਮਦਦ ਮਿਲੀ। ਇਸ ਨਾਲ ਉਹ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਥਾਂ ਮਿਲ ਗਈ ਜਿੱਥੇ ਯਹੂਦੀਆਂ ਨੇ ਬਾਹਰੀ ਦਖ਼ਲ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋਣਾ ਸੀ। ਇਸ ਸੁਰੱਖਿਅਤ ਪਨਾਹ ਵਿਚ ਉਹ ਬਹੁਤ ਪਹਿਲਾਂ ਖ਼ੁਦਾ ਅਤੇ ਇਸਰਾਏਲੀਆਂ ਵਿਚਕਾਰ ਬੰਨ੍ਹੇ ਗਏ ਨੇਮ ਦੀਆਂ ਸ਼ਰਤਾਂ ਨੂੰ ਪੂਰਾ ਕਰ ਸਕਦੇ ਸਨ (ਕੁਚ 19: 1-20: 26)।

ਰੂਪਰੇਖਾ

1. ਯਹੂਸ਼ਲਮ ਦੀ ਸ਼ਹਿਰਪਨਾਹ ਫੇਰ ਤੋਂ ਬਣਾਉਣ ਦੀ ਵਚਨਬੱਧਤਾ (1-7)

ਓ. ਬੁਰੀ ਖ਼ਬਰ ਲਈ ਨਹਮਯਾਹ ਦਾ ਜਵਾਬ (1: 1-11)

ਅ. ਨਹਮਯਾਹ ਦੀ ਯਹੂਸ਼ਲਮ ਵਾਪਸੀ (2: 1-10)

ਦ. ਨਹਮਯਾਹ ਦਾ ਯਹੂਸ਼ਲਮ ਦੀ ਸ਼ਹਿਰਪਨਾਹ ਤੇ ਕੰਮ ਸ਼ੁਰੂ (2: 11-20)

- ਸ. ਸ਼ਹਿਰਪਨਾਹ ਨੂੰ ਬਣਾਉਣ ਵਾਲੇ (3: 1-32)
- ਹ. ਬਾਹਰੋਂ ਨਹਮਯਾਹ ਦਾ ਵਿਰੋਧ (4: 1-23)
- ਕ. ਅੰਦਰੋਂ ਨਹਮਯਾਹ ਦੀਆਂ ਮੁਸ਼ਕਿਲਾਂ (5: 1-19)
- ਖ. ਦੁਸ਼ਮਣਾਂ ਦੀ ਹਾਰ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰਪਨਾਹ ਦਾ ਪੂਰਾ ਹੋਣਾ (6: 1-19)
- ਗ. ਯਰੂਸ਼ਲਮ ਦੀ ਸੁਰੱਖਿਆ ਅਤੇ ਫੇਰ ਤੋਂ ਵੱਸੋਂ (7: 1-73)

II. ਨੇਮ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਉਂ ਬੰਨ੍ਹਣ ਦੀ ਵਚਨਬੱਧਤਾ (8-13)

- ੳ. ਨੇਮ ਨੂੰ ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਉਂ ਬੰਨ੍ਹਣ ਲਈ ਅਜ਼ਰਾ ਦੀ ਤਿਆਰੀ (8: 1-18)
 - 1. ਵਿਵਸਥਾ ਦਾ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਅਤੇ ਨਤੀਜੇ (8: 1-12)
 - 2. ਡੇਰਿਆਂ ਦਾ ਪਰਬ ਮਨਾਇਆ ਜਾਣਾ (8: 13-18)
- ਅ. ਨੇਮ ਦਾ ਨਵੇਂ ਸਿਰਿਉਂ ਬੰਨ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ (9: 1-10: 39)
 - 1. ਤਿਆਰੀ: ਵਿਵਸਥਾ ਦਾ ਪੜ੍ਹਿਆ ਜਾਣਾ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਇਕਰਾਰ ਕਰਨਾ (9: 1-5)
 - 2. ਆਪਣੇ ਇਤਹਾਸ ਦੀ ਸਮੀਖਿਆ (9: 6-38)
 - 3. ਨੇਮ ਤੇ ਲਿਖੇ ਗਏ ਨਾਂਅ (10: 1-27)
 - 4. ਨੇਮ ਦੀਆਂ ਬੰਦਸ਼ਾਂ (10: 28-39)
- ੲ. ਨੇਮ ਦੇ ਮੰਨੇ ਜਾਣ ਦਾ ਯਕੀਨ ਦੁਆਉਣ ਵਾਲੇ ਇੰਤਜ਼ਾਮ (11: 1-12: 47)
 - 1. ਯਰੂਸ਼ਲਮ ਅਤੇ ਯਹੂਦਾਹ ਦੇ ਨਵੇਂ ਵਾਸੀ (11: 1-36)
 - 2. ਯਾਜਕਾਂ ਅਤੇ ਲੇਵੀਆਂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਅਤੇ ਸ਼ਹਿਰਪਨਾਹ ਦੀ ਚੌਠੀ (12: 1-47)
- ਸ. ਨੇਮ ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਵਾਉਣਾ (13: 1-31)
 - 1. ਬਾਹਰੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਇਸਰਾਏਲੀਆਂ ਦੇ ਵਿੱਚੋਂ ਕੱਢਿਆ ਗਿਆ (13: 1-3)
 - 2. ਨਹਮਯਾਹ ਦੇ ਸੁਧਾਰ (13: 4-31)

ਟਿੱਪਣੀਆਂ

¹ਪੀਟਰ ਸੀ. ਕ੍ਰੋਗ, *ਦ ਓਲਡ ਟੈਸਟਾਮੈਂਟ: ਇਟਸ ਬੈਕਗ੍ਰਾਊਂਡ, ਗ੍ਰੇਸ, ਐਂਡ ਕੌਂਟੈਂਟ* (ਨੈਸ਼ਵਿਲ: ਅਬਿੰਗਡਨ ਪ੍ਰੈੱਸ, 1986), 249. ²ਐੱਫ਼. ਚਾਰਲਸ ਫ੍ਰੈਂਸਿਸ, *ਦ ਬੁਕਸ ਆਫ਼ ਅਜ਼ਰਾ ਐਂਡ ਨਹਮਯਾਹ*, ਦ ਨਿਊ ਇੰਟਰਨੈਸ਼ਨਲ ਕਮੈਂਟਰੀ ਆਨ ਦ ਓਲਡ ਟੈਸਟਾਮੈਂਟ (ਗ੍ਰੈਂਡ ਰੈਪਿਡਸ, ਮਿਸ਼ਿਗਨ: ਵਿਲੀਅਮ ਬੀ. ਈਰਡਮੈਂਜ਼ ਪਬਲੀਸ਼ਿੰਗ ਕੰ., 1982), 1-3. ³ਇਕ ਪਰੰਪਰਾ ਵਿਚ ਇਹ ਸੁਝਾਅ ਦਿੱਤਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਅਜ਼ਰਾ ਨੇ 1 ਅਤੇ 2 ਇਤਹਾਸ ਦੇ ਕੁਝ ਭਾਗ ਦੇ ਨਾਲ ਨਾਲ ਅਜ਼ਰਾ ਅਤੇ ਨਹਮਯਾਹ ਦੀਆਂ ਦੋਵੇਂ ਕਿਤਾਬਾਂ ਲਿਖੀਆਂ। ਬਾਅਦ ਵਾਲੇ ਕੰਮ ਨੂੰ ਇਹਦੇ ਬਾਅਦ ਨਹਮਯਾਹ ਨੇ ਪੂਰਾ ਕੀਤਾ। (ਟਾਲਮੁਡ ਬਾਬਾ ਬਥਰਾ 15ੲ) ⁴ਫ੍ਰੈਂਸਿਸ, 3. ⁵ਜੋਸੇਫ਼ਸ ਐਂਟਿਕੁਇਟੀਜ਼ 11.8.-7. ⁶ਐਡਵਰਡ ਜੇ. ਯੰਗ, *ਐਨ ਇੰਟ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਟੂ ਦ ਓਲਡ ਟੈਸਟਾਮੈਂਟ*, ਸੰਪਾ. ਸੰਕ. (ਗ੍ਰੈਂਡ ਰੈਪਿਡਸ, ਮਿਸ਼ਿਗਨ: ਵਿਲੀਅਮ ਬੀ. ਈਰਡਮੈਂਜ਼ ਪਬਲੀਸ਼ਿੰਗ ਕੰ., 1964), 386-87. ⁷ਆਰ. ਕੇ. ਹੈਰਿਸਨ, *ਇੰਟ੍ਰੋਡਕਸ਼ਨ ਟੂ ਦ ਓਲਡ ਟੈਸਟਾਮੈਂਟ* (ਗ੍ਰੈਂਡ ਰੈਪਿਡਸ, ਮਿਸ਼ਿਗਨ: ਵਿਲੀਅਮ ਬੀ. ਈਰਡਮੈਂਜ਼ ਪਬਲੀਸ਼ਿੰਗ ਕੰ., 1969), 1150. ⁸ਉਸ ਸਮੇਂ ਦੀਆਂ ਹੋਰ ਰਾਜਧਾਨੀਆਂ ਪਰਸੇਪੁਲਿਸ, ਅਕਬੇਟਾਨਾ ਅਤੇ ਬੇਬੀਲੋਨ ਸਨ। (ਅਜ਼ਰਾ 6: 1, 2; ਨਹਮਯਾਹ 1: 1; ਅਸਤਰ 1: 1, 2 ਤੇ ਟਿੱਪਣੀਆਂ ਵੇਖੋ।)